

Zarah Bracht
Wereldtheaterdag 2020

Beste jij, in de isolatie samen met mij,

Ten eerste wens ik je van harte een fijne Wereldtheaterdag toe.

Het is vandaag 27 maart 2020, de 58ste Wereldtheaterdag. En hoewel deze dag op veel plekken sowieso al op weinig aandacht kan rekenen, neemt dit gebrek aan aandacht nu 'dramatische' proporties aan, aangezien er in vele delen van de wereld geen theater mag worden opgevoerd. Een virus claimt nu de hoofdrol.

“Ik vraag me af of de crisis die we meemaken juist chaos is of orde.”

Opheffing van het hier en nu

Vandaag zou ook mijn voorstelling *Being wrong and how to admit it* op Festival Cement in première gaan. Maar Festival Cement 2020 vindt niet fysiek plaats (enkel [online](#)), want het vindt geen plaats en tijd waar spelers en publiek kunnen of mogen samenkomen. Daarnaast zijn talloze andere festivals en reguliere voorstellingen afgelast. Premières mogen niet doorgaan, repetitieprocessen werden stilgelegd, recensies niet geschreven. Datgene wat theater zo bijzonder maakt, de gezamenlijke beleving in het hier en nu, is nu onmogelijk. De energie die in de aanloop naar dit hier en nu is gestopt (in voorbereidingen, aanvragen, regieconcepten, marketingcampagnes, teksten leren, decors en lichtplannen bedenken en bouwen), blijkt nu vruchteloos verspilld. Ook de voorpret, de premièrestress en plankenkoorts verdampen in het niets.

Onze enige schrale troost zijn de pogingen om online versies van ons werk te maken; soms zelfs live, in een gedeelde tijd, maar in de komende maanden alleszins niet meer samen in een ruimte, in een gezamenlijk hier.

Ik werd dit jaar niet gevraagd om de boodschap voor de Wereldtheaterdag te brengen, de officiële boodschap is geschreven door Shaheed Nadeem en is [hier](#) te lezen. Maar gezien de omstandigheden, en het samenvallen van deze dag met mijn afgelaste première, vond ik het gepast om zelf ook een tekst te schrijven. Voor mij zit er immers ook schoonheid in het feit dat de Wereldtheaterdag dit jaar samenvalt met de tijdelijke opheffing van theater. Deze pauze dwingt ons namelijk tot reflectie en dat is precies waarvoor Wereldtheaterdag in het leven is geroepen.

Tussen orde en chaos

Op dit moment ben ik sterk gefascineerd door de menselijke drang naar orde, het verlangen naar systemen die het leven en de wereld kunnen vangen in een zelfgemaakte kooi, een grid waar alles in past. Mijn voorstelling *Being wrong and how to admit it* draait dan ook om vragen over orde, vragen naar de zin en onzin van systemen en de (on)mogelijkheden ervan. Ook in de ons plots overrompelende absurde situatie zien we hoe onze hoop gevestigd is op systemen en orde. En tegen de horizon van dat verlangen naar orde tekent het leven zich af als chaotisch. Dus dwaalt mijn denken in de afgelopen dagen rond de vraag hoe orde, leven en chaos zich tot elkaar verhouden: Chaos, kwam ik voor mezelf achter, is leven. Want 'leven' is ongrijpbaar, het is er altijd en toch begint het ineens; het woekert, het stroomt, het is wild en kan op elk moment afgelopen zijn. Orde daarentegen is over-leven, het is de poging het chaotische leven te beteugelen en te be-grijpen. Orde is de inspanning om niet te verzuipen in het overvolle leven dat chaos is.

Theater is voor mij het medium waarmee, in een werkelijk geleefd moment van chaos en orde, een alternatief leven en over-leven ervaarbaar wordt. Mijn theater is een poging tot het scheppen van orde gelijktijdig met het creëren van nieuwe chaos. Het is mijn poging om de wereld te begrijpen. Eerst alleen voor mezelf terwijl ik een voorstelling voorbereid, allerhande dingen lees, een tekst schrijf of een tekening maak. Vervolgens samen met ontwerpers, terwijl we onze ideeën proberen te ordenen en op elkaar voortborduren.

Vanaf dat moment begint volgens mij het werkelijke theatermaken: samenwerken aan een voorstel, een alternatieve wereld met eigen wetten en codes en een nieuwe orde die zich verhoudt tot de door ons waargenomen orde en chaos in de echte wereld. Als de spelers erbij komen krijgt onze poging tot een ordening nieuw leven ingeblazen. Dat betekent chaos, want wat er gaat gebeuren op de vloer tijdens een tekstrepetitie of improvisatie is onvoorspelbaar. We zetten het er op papier of in gesprekken is bedacht om in handelingen, bewegingen, interactie. Ten slotte komen we op de avond van de voorstelling met een set afspraken, een compositie uit alle elementen: licht, beweging, beeld, muziek, woord... en wordt de dialoog tussen orde en chaos compleet door de aanwezigheid van het publiek.

“Orde is de inspanning om niet te verzuipen in het overvolle leven dat chaos is.”

Het publiek is namelijk de aanwezigheid van het leven zelf. Het zou immers te allen tijde het podium kunnen bestormen en overnemen. Maar ook het publiek onderwerpt zich aan deels geschreven en deels ongeschreven regels en *performt* orde. Het stelt zich gewillig op, komt als individuen binnen, vormt een groep en gaat zich in het donker (meestal). Het is fysiek aanwezig in de ruimte en deelt samen met elkaar en met de spelers en de technici een gezamenlijke tijd. Het publiek komt in een ritme, ademt samen, deelt een collectieve intimiteit en is nu bereid om het voorstel te ontvangen en daarmee aan de haal te gaan in hun eigen onafhankelijke geesten. Dit 'aan de haal gaan' creëert nieuwe chaos. En het moment waarop het publiek de zaal verlaat, en het collectieve lichaam opbreekt in individuele toeschouwers, is misschien het moment waarop weer een nieuwe poging tot orde kan beginnen, die voor iedereen verschillend zal zijn.

Nu er geen theater te ervaren is, voel je pas wat je mist. Het openbare leven is lamgelegd. Een deel van het leven ligt eruit. Ik vraag me af of de crisis die we meemaken juist chaos is of orde. In eerste instantie lijkt het volledige chaos, maar voor we het weten zitten we in een ontzettend geordend stramen van deels vrijwillige, deels opgelegde onthouding. Het gezamenlijk doel nu is helder; de verspreiding van het virus moet vertraagd worden. Ook al is er nog veel onzekerheid over de toekomst, voelen we ook verbinding met elkaar door deze uitzonderlijke toestand.

Het theater van een virus

Wat voor het coronavirus orde is (de strijd om zich te verspreiden en zoveel mogelijk levende cellen over te nemen), is chaos voor ons. Het virus zelf leeft niet, en toch regisseert het ons leven en zet ons hele systeem op de kop. We zitten gevangen in zijn voorstelling. Het creëert chaos en schept de voorwaarden voor een nieuwe orde. Onze strijd tegen het virus vereist een paradoxale vorm van solidariteit: solidariteit op afstand als een vorm van orde. Solidariteit betekent nu dat we veel veruuster met overleven bezig zijn dan ervoor, dat we gedeelde tijd niet meer fysiek delen, maar met een ruimtelijke afstand van minstens anderhalve meter.

We kunnen ons niet langer overgeven aan de chaos van het leven. Met volledige bereidheid tot co-operatie accepteren we dat ons theater tijdelijk overschaduwd wordt door dat van een virus. We vedan de deuren zelf op slot, plakten brieven op de ramen ("hier speelt vanavond het coronavirus") en sturen nu nieuwsbrieven aan iedereen die het wil weten. We bespreken regels bij ons thuis met de huisgenoten. We werken thuis en zetten video-conferenties op voor zowel vergaderingen als ook voor lange bordspelsessies. We volgen de regie-aanwijzingen op. Het lijkt helder, maar tegelijkertijd is er nog zoveel onbekend. We voelen hoe, onder alle pogingen tot orde, de chaos ons door wilde banen voert.

“Het virus zelf leeft niet, en toch regisseert het ons leven en zet ons hele systeem op de kop. We zitten gevangen in zijn voorstelling.”

We laten, als onbeholpen decorontwerpers, de meubels door de kamer boreren in een poging tot nieuwe orde en de eigen klare reilen. We sorteren spullen uit en doen het stof door de kamer dwarsweven. We bellen onze grootouders en luisteren veel geduldiger dan normaal. We voelen hoe gek het is dat we niet langs kunnen gaan, terwijl we er 'vroeger' nooit zoveel behoefte aan hadden. We gaan naar de supermarkt, waar we met 1,5m afstand een dans om elkaar heen doen. We oefenen het samen. We gaan naar buiten voor deze ervaring, zodat we het vervolgens weer aankunnen om binnen te blijven.

Deze voorstelling op wereldschaal is net een uitvergroete stilte, zoals bij een nucleaire ontploffing in een video. Alles is stil, terwijl alles in een klap verandert. Ook het theater, ook het hier en nu. En hoe 'adembenemend' deze voorstelling ook mag zijn, ik kijk uit naar het moment dat we deze crisis overwinnen en het openbare leven als plek voor fysieke ontmoeting terug kunnen claimen. Na het overleven komt er weer tijd voor leven, voor gedeelde tijd in een gezamenlijk hier.

We are in this together.

Zarah Bracht